

Journal iranian political sociology

Vol. 5, No.11, Bahman2023

<https://doi.org/10.30510/psi.2022.294521.1978>

The place of civil credentials in social justice

abstract

One of the issues facing the world today is economic corruption. Corruption such as money laundering, which requires legal and credible measures and solutions. Today, most countries have resorted to civil credentials to combat moral corruption and reduce legal disputes. But in Iran, this plan is still not seriously and convincingly implemented, although all financial and credit institutions and banks are required to credit their customers, but it should be noted that the use of credit is not limited to finance and the ability to Includes a wide range of topics and issues. Always the fear of being deprived of various services of society, including social, economic, etc., can lead the citizens of a society to the rule of law, and on the other hand, to avoid the crimes that lead to this deprivation and all kinds of legal anomalies and It is socially guided, and it is the case that, with maximum observance of the laws, individuals will benefit from the available resources in a fair way. The present study, with its field and library method, is responsible for expressing the application of the principle of validation and Islamic justice, and what is the goal of Islamic society, which is the development of society and using all resources and facilities for different segments of society in a balanced way and establishing divine justice Yes, this is compatible with the license.

Keywords: validity, civil validation, Islamic justice, Islamic jurisprudence.

جایگاه اعتبارسنجی مدنی در عدالت اجتماعی

مجید بشیری^۱

علیرضا عسگری^۲

سید مهدی احمدی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۳/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۱

چکیده

یکی از مباحثی که جهان امروزی با آن در تقابل است، مفاسد اقتصادی است. مفاسدی چون پولشویی که نیازمند مقابله و راهکارهای قانونی و متقن می‌باشد. امروزه اکثر کشورها در راستای مبارزه با مفاسد اخلاقی و کاهش درگیری‌های حقوقی در این زمینه به استفاده از اعتبارسنجی مدنی روی آورده‌اند. اما در ایران، همچنان این طرح به صورت جدی و متقن جا باز نکرده است، هرچند که تمامی موسسات مالی و اعتباری و بانک‌ها موظفند که نسبت به اعتبارسنجی مشتریان خود اقدام نمایند، اما باید توجه داشت که کاربرد اعتبارسنجی محدود به امور مالی نیست و قابلیت شمول طیف وسیعی از مباحث و مسائل را داراست. همواره بیم محرومیت از برخورداری از خدمات مختلف جامعه اعم از خدمات اجتماعی، اقتصادی و غیره می‌تواند شهروندان یک جامعه را به سمت و سوی قانون مداری سوق داده و از سوی دیگر به دوری از جرایمی که منجر به این محرومیت می‌گردد و انواع ناهنجاری‌های قانونی و اجتماعی رهنمون می‌شود و این چنین است که با رعایت حداکثری قوانین، اشخاص از منابع موجود به صورت عادلانه بهره‌مند خواهند شد. پژوهش حاضر با روش میدانی و کتابخانه‌ای، متکفل بیان تطبیق اصل اعتبارسنجی و عدالت اسلامی است و چه اینکه هدف جامعه اسلامی که همان پیشرفت جامعه و بهره‌بردن از تمامی منابع و امکانات برای اقشار مختلف جامعه به صورت متوازن و متعادل و از برقراری عدل الهی می‌باشد، با جواز این امر همخوانی دارد.

کلمات کلیدی: اعتبار، اعتبارسنجی مدنی، عدالت اسلامی، فقه اسلامی.

^۱ دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران، majid-bashiri1362@yahoo.com

^۲ استادیار فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران (نویسنده مسئول)، alireza.asgari88@gmail.com

^۳ استادیار فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران، dr.mh.ahmadi@gmail.com

در جهان امروزی اصل اعتبارسنجی مدنی به عنوان یکی از مهمترین راه حل های موجود، جهت برقراری عدالت و استفاده بهینه از امکانات و منابع توسط شهروندان و اتباع یک کشور، پذیرفته شده است و مورد استفاده قرار گرفته است. ولی درکشور ایران عزیز ما، این امر هنوز به صورت کامل و جامعه مورد بهره برداری قرار نگرفته است و به همین دلیل در مسائل اجتماعی، پیشرفت قابل ملاحظه ای مشاهده نمی شود. یکی از مهم ترین علایق و تمایلات انسانی در جامعه مدنی، بهره برداری از منابع و امکانات و تسهیلات بر اساس استحقاق و لیاقت است. به عبارت دیگر، برقراری عدالت در خصوص بهره مندی اشخاص از امکانات رفاهی، مالی، شغلی و تحصیلی در سطح اجتماع، مهم ترین خواست هر انسان در طول زندگی خود می باشد. اعتبارسنجی به معنای رتبه بندی اشخاص بر اساس احترام به قانون، تحصیلات، شغل و ... به عنوان راهکاری در برابر ناعدالتی در جامعه، کارایی بالایی داشته و در صورت اجرایی نمودن این طرح، علاوه بر رضایتمندی عمومی، چه بسا رشد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و ... در سطح جامعه، به خوبی نمایان خواهد شد. در واقع، علاوه بر موارد مذکور، اعتبارسنجی مدنی کمک خواهد نمود تا منابع کشور در دست اشخاص خاصی نبوده و در جامعه در حال گردش باشد، لذا این امر خود کمک خواهد نمود تا علاوه بر کاهش جرایم، نور امید در جامعه نیز بیش از پیش هویدا شود و اشخاص بر حسب علایق و استحقاقشان به درجات مدنظرشان دست یابند. در این پژوهش مفهوم اعتبار، اعتبارسنجی، آثار اجتماعی اعتبارسنجی و نیز همخوانی و تطابق این طرح با عدل اسلامی بررسی خواهد شد.

۱-۱ مفهوم اعتبار

یکی از معیارها و ملاک های مناسب برای ایجاد و ادامه دادن به یک کسب و کار، کسب اعتبار است. در واقع کسب اعتبار به شیوه ای سهل و آسان و با هزینه کم و ارزان، از ملزومات توسعه و پیشرفت بخش خصوصی و روابط اقتصادی است. در مفهوم مخالف این مطلب، اگر اعتباری به صورت گران و پر هزینه به دست بیاید به همان نسبت نیز، فعالیت اقتصادی هزینه بردار خواهد شد و در نتیجه دامنه رشد فعالیت اقتصادی مضیق تر می گردد.

بانک جهانی به منظور توسعه فعالیت های اقتصادی و تسهیل و آسان کردن دریافت اعتبار معتقد است که باید به عملیات اعتباردهی رونق داده و میزان معوقات را کاهش داد و از دیگر جهت میزان اعطای تسهیلات را افزایش داده و در پی آن هزینه دریافت اعتبار را کاهش داد (نصیری اقدم و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۹).

نمونه بارز پیشنهاد بانک جهانی در زمانی است که اعتبار دهنده توانایی پی بردن به اهلیت اعتبار گیرنده را قبل از اعطای اعتبار نداشته باشد و این امر، عدم تقارن اطلاعات را به دنبال دارد، در نتیجه این عدم تقارن اطلاعات سبب می شود که موسسه اعتبار دهنده نتواند به وجهی نیکو، امتیازات خود را به آن اعتبار گیرنده ای که شایستگی مناسب دارد، اعطا نماید. در نتیجه معوقات بانکها و موسسات مالی و اعتباری رو به افزونی می گراید و در پی آن میزان و نسبت مشتریان شایسته و مطمئن از مشتریان پر خطر و ناشایست کاهش می یابد. و

این بدین جهت است که نرخ تسهیلات برای مشتریان شایسته مقرون به صرفه نیست. لذا پیشنهاد بانک جهانی در راستای حل چنین معضلی ارایه گشته است.

گروهی معتقدند اعتبار^۱ در مفهوم لغوی، معانی مختلفی دارد و با توجه به خواستگاه ریشه لغوی آن در معانی گوناگونی به کار برده می‌شود. این واژه در زبان فرانسه^۲ به معنای ایمان و اعتقاد به کار برده می‌شود. در خواستگاه ایتالیایی^۳ این لفظ در معنای اعتقاد مفهوم پیدا می‌کند و در زبان لاتین^۴ این لفظ مفهوم قرض را می‌رساند.

همانگونه که مشخص شد لفظ و مفهوم اعتبار در قالب اعتبار مدنی نیز کاربرد دارد و در هر سرزمین و دولتی بر اساس قوانین همان سرزمین اعمال می‌شود. به بیانی دیگر، اطلاعات شخصی افراد به وسیله یک نهاد خاص به عنوان هسته مرکزی، از سایر موسسات و نهادها گردآوری شده و تحت عنوان یک پرونده خاص نگهداری و محافظت می‌شود.

۲-۱ مفهوم اعتبارسنجی

صنعت اعتباری در جهان رو به پیشرفت، به صورت مداوم و روزانه تاثیر بس شگرفی در چرخه اقتصاد جهانی دارد. چه اینکه امروزه با پیشرفت فناوری، شبکه های وب نیز در قالب امر تسهیل خدمت رسانی الکترونیکی به مشتریان بانکها و موسسات مالی، فارغ از زمان و مکان ارائه شده اند.

در یک تعریف موسسه مالی سازمانی است که سرمایه تمام سپرده گذاران را جمع آوری کرده و تحت عنوان تسهیلات به افراد خواهان این سرمایه پرداخت می‌کند (والی نژاد، ۱۳۸۳، ص ۲۱).

از همین روی اعتبار سنجی به مفهوم بررسی قدرت و عدم توانایی متقاضیان این تسهیلات بر پرداخت مبلغ دریافتی می‌باشد. یکی از ملاک های اعتبارسنجی در این زمینه به سابقه شخص مدنظر در بازپرداخت تسهیلات سابق باز می‌گردد. البته باید مدنظر داشت که این ملاک و معیار در تسهیلات با مبالغ کم و وام های با مبالغ بالا یکسان نیست زیرا عاداتا موسسات اعتباری و بانکها در مبالغ بالا بررسی دقیق تری از خواهان و وضعیت وی به عمل می‌آورند زیرا عموما متقاضیان تسهیلات بالا به نسبت متقاضیان تسهیلات پایین تر، تعداد کمتری را شامل می‌شوند و از همین روی وضعیت حقوقی وی نیز مورد بررسی بیشتری قرار می‌گیرد (حیدرپور و همکاران، ۱۳۸۸، صص ۱۵۴-۱۳۵). مسلما این چنین ارزیابی‌ای با چنین کیفیتی در مورد متقاضیان در مبالغ پایین، آنچنان کاربردی ندارد زیرا اکثریت متقاضیان ازین دسته هستند و چنین سنجشی برای این دسته افراد معقولانه نیست.

¹ credit

² credit

³ credito

⁴ creditum

اعتبارسنجی دارای ثمرات فراوانی است که یکی از آن‌ها در اقتصاد به کار رفته است و در واقع به نوعی به شفاف سازی در جامعه اقتصادی می پردازد و کمک فراوانی به بانک‌ها و موسسات اعتباری در پرداخت تسهیلات و عقد قرارداد می‌نماید. در واقع این رویه منجر می‌شود که هم موسسات مالی و هم اشخاص از مزایای بسیاری بهره مند شوند. زیرا اشخاص نیز با تثبیت جایگاه خود از تسهیلات بیشتری متمتع می‌گردند.

برخی معتقدند که اشخاص با دریافت اطلاعات از میزان اعتباری که دارند می‌توانند مدیریت قوی تری در زمینه وضعیت خود داشته باشند (جلیلی، ۱۳۸۷، ص ۱۳). گروهی دیگر معتقدند که اعتبارسنجی اقتصادی یک روشی ریاضی و آماری است که برای پیش‌بینی احتمال بازپرداخت یا خودداری متقاضی از بازپرداخت وام به کار می‌رود که ممکن است فرد از روی ناتوانی مالی و یا میل و رغبت شخصی اقدام به پرداخت وام یا بدهی خود ننماید (راعی و سعیدی، ۱۳۸۳، ص ۶۶).

گفته‌اند از آنجایی که بانک جهانی علاوه بر ایجاد مراکز اعتبارسنجی در مراکز تحت پوشش خود، سایر کشورهای عضو را نیز به ایجاد چنین مجموعه‌ای تشویق و ترغیب می‌نماید می‌توان به این مهم پی برد که در جهان امروزی، اعتبارسنجی از لزومات یک نظام اقتصادی محسوب می‌شود (Thomas, et. al, 2004, p41). مایز معتقد است کشور آمریکا از سرزمین‌هایی است که به این امر جامه عمل پوشانده است و این دولت‌ها در کنار حفظ حریم خصوصی اشخاص و رازداری در خصوص مسائل مالی آن‌ها، برای افراد جامعه، جایگاه و امتیاز اعتباری را مشخص می‌نمایند (Mays, 1995, p23).

از نظر برخی نویسندگان، این امر در کشورهای اروپایی نیز رواج دارد، به صورتی که هر دولتی بر اساس قوانین و قواعد خاص خود، اقدام به اعتبارسنجی می‌نماید (شکوهی، ۱۳۹۲، ص ۲۹). لذا در سرزمین‌های مختلف به دنبال این رتبه‌بندی‌ها است که هر شخص بر اساس اعتبار و امتیازی که دریافت کرده، شایستگی اقدام به فعالیت‌های اقتصادی را دارا می‌شود.

براساس مفاد قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱، در ایران نیز سازمانی که قدرت دستیابی بر کلیه اطلاعات بانکی افراد را در بانک‌ها و موسسات مالی دارد، بانک مرکزی است^۵، و نهادی که تمام اطلاعات بیمه‌ای افراد را در دست دارد، بیمه مرکزی است.^۶ نهادی که به امور مالیاتی اشخاص رسیدگی کرده و اطلاعات مالیاتی اشخاص را در دست دارد، سازمان امور مالیاتی است. سازمان ثبت اسناد و املاک نیز عهده دار ثبت و جمع‌آوری اطلاعات اشخاص در زمینه خرید و فروش و نظیر این موارد مربوط به اموال منقول و غیرمنقول است. سازمان ثبت احوال به احوال شخصیه رسیدگی میکند و امور مختلفی را بر عهده دارد. کسب اطلاعات افراد در زمینه صادرات و واردات نیز از طریق سازمان گمرک ایران امکان پذیر است.

^۵ مواد ۱۰ الی ۱۵ قانون پولی و بانکی کشور.

^۶ مفاد مواد ۱ الی ۵ قانون تاسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری مصوب ۱۳۵۰.

اعتبارسنجی تعریف جامع و کاملی نداشته و به معنا و مفهوم سنجش قدرت و توانایی فرد می باشد و ارائه رتبه اعتباری بر حسب حسن رفتار شخص، به وی می باشد. در واقع در سیستم اعتبارسنجی که مفهومی نوظهور در کشور ما است، اطلاعاتی از اشخاص دریافت شده و در سیستم جامعی ثبت شده و برحسب فعالیت مثبت و منفی شخص و حسن فعل وی در اجتماع به وی رتبه خاصی اختصاص داده می شود که در صورت افعال ناپسند و قانون شکنی شخص رتبه وی تنزل پیدا می کند و در واقع این اطلاعات نه در دسترس خود شخص و نه در دسترس دیگر اشخاص قرار خواهد گرفت، بلکه تنها رتبه اعتباری شخص است که تعیین کننده میزان بهره مندی وی از امکانات است. بر این اساس و طبق این سیستم افراد سعی می کنند هرروز قانونمدار تر از روز پیش عمل نمایند تا از رتبه اعتباری آن ها کاسته نشود و بتوانند از مزایای بیشتری در جامعه برخوردار باشند، چه اینکه بهره مندی از مزایا و امکانات رفاهی جامعه، وابسته به رتبه اعتباری شخص است، فلذا هر شخصی تلاش خواهد نمود که با حفظ قانون و احترام به هنجارهای جامعه و حسن رفتار خود در اجتماع، رتبه اعتباری خود را بالاتر برده تا از امکانات بیشتری بهره مند گردد. در واقع می توان چنین استنباط نمود که یکی از کارایی های اعتبارسنجی مدنی، کاهش جرایم و پیشرفت روزافزون احساس مسئولیت و امنیت و آرامش در جامعه است، زیرا بهره مندی از امکانات جامعه، خود به عنوان انگیزه و محرک برای ترک جرم و حفظ مقررات می باشد و شخصی که استفاده از مزایا را در گرو احترام به حقوق و قوانین و حفظ رتبه اعتباری خود می داند، طبیعتاً تمام تلاش خود را به کار خواهد برد تا قانونمدار تر و مسئول تر و نهایتاً مثبت تر رفتار نماید.

چنانچه مشاهده می شود در ایران، سازمان واحدی وجود ندارد که تمامی اطلاعات شخص را در دسترس داشته باشد بلکه برای اعتبارسنجی ضروری می نماید که تمامی اطلاعات مذکور از تمامی سازمان های مختلف جمع آوری شود.

۳-۱ آثار اجتماعی اعتبارسنجی

پولشویی به عنوان یکی از معضلات اقتصادی در جوامع خود منجر به انجام جرایم و افزایش فعالیت های غیرقانونی برای قاچاقچیان اعم از قاچاق کالا و مواد مخدر و نظیر این ها می شود. و به نوعی سبب می شود قدرت اقتصادی از بازار، دولت و شهروندان دولت گرفته شده و به مجرمان و خلاف کاران منتقل شود. در صورتی که اعتبارسنجی به شیوه ای صحیح در جامعه انجام نشود سبب می شود عده محدودی از افراد جامعه، منابع مالی و اعتباری را در انحصار خود داشته باشند و سایر افراد جامعه از خدمات مالی محروم باشند. ایجاد سامانه های اعتبارسنجی سبب می شود تا اعتبارات مالی مابین تمامی افراد جامعه به صورت عادلانه تقسیم می شود و سبب می شود که ساکنین حتی در دورافتاده ترین مناطق روستایی کشور می توانند از امکانات برابری استفاده نمایند و از امکانات اعتباری بصورت منصفانه بهره مند خواهند شد. همانگونه که گفته شد یکی از عوارض عدم اعتبارسنجی جامع، ظهور معضلات و جرایم مختلف در سطح جامعه است که یکی از این موارد پولشویی می باشد.

آن چنان که طبق نظر برخی اعتبارسنجی مشتریان در ارائه تصویری شفاف از وضعیت و توانایی مشتری در ایفای تعهدات خود در زمان تعیین شده، بازداشتن مشتریان از استفاده بیش از حد منابع و سقوط در بحران مالی،

نقشی بنیادین دارد (بهارلو و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۱۴۷-۱۶۶). فلذا، همانگونه که اعتبارسنجی مشتریان بانکی منجر به سهولت در امور بانکی شده، سبب کاهش ریسک سرمایه گذاری، رتبه‌بندی آسان مشتریان و بسترسازی مناسب در جهت کاهش پولشویی و مقابله با آن محسوب می‌شود.

در واقع به هر میزان که یک کشور رشد و پیشرفت بیشتری می‌کند، خدمات و اقدامات مالی و بانکی سهم بیشتری در آن پیدا می‌کنند. به بیان دیگر بخش‌های مالی یک کشور، نقش عمده‌ای در پیشرفت کشور برعهده دارند.

به بیانی شیواتر سیستم بانکی از طریق پرداخت تسهیلات از کارآفرینی حمایت کرده و به نوعی از اندیشه‌ها و تدابیر جدید استقبال کرده و در تلاقی اندیشه‌ها و تفکرات جدید به همراه سرمایه است که کشورها به پیشرفت دست پیدا خواهند کرد زیرا تفکر و اندیشه و اختراعات بدون حمایت مالی تنها در همان قالب ایده باقی می‌ماند و به صورت عملی نمایانگر نخواهد شد.

از این‌رو آنچه نوآوری و ابداعات را به منصفه ظهور می‌کشاند و سبب بهره برداری از آن می‌شود حمایت‌های مالی بانک هاست. فلذا در جهان کنونی بانک‌ها نباید همچون گذشته اقدام به اعتبارسنجی نمایند چون آنچه در اعتبارسنجی و موافقت با اعطای تسهیلات دخیل بود عبارت بود از وثیقه، وضعیت سرمایه مشتری، و صلاحیت متقاضی و وثیقه در اولین جایگاه قرار داشت، اما آنچه امروزه ثابت شد این است که وثیقه نمی‌تواند تنها دلیل مبرهن بر بازپرداخت تسهیلات اخذ شده باشد، چرا که گاهاً ممکن است افرادی وثیقه لازم و کافی را در اختیار نداشته باشند بلکه بر تعهدات خود پای برجا بوده و بتوانند نسبت به بازپرداخت به موقع اقساط اقدام نمایند و این ناعدالتی در پرداخت تسهیلات به افراد دارای وثیقه منجر می‌شود تا مشتریان خوش حساب از دریافت تسهیلات محروم مانده و در عوض مشتریان بدحساب از آن بهره مند شوند.

براساس تئوری برخی از اقتصاددانان، برای تبیین ارتباط میان فقر و جرم براساس عواملی همچون سوء تغذیه، خانه مسکونی غیربهداشتی، ازدحام و شلوغی محل، انجام فعالیت‌های غیرقانونی که به عنوان پیامد ناامیدی بر اثر ناتوانی از غلبه بر شرایط بد اقتصادی رخ داده است می‌توان استدلال نمود فقر مستقیماً یا غیرمستقیماً منجر به افزایش اعمال مجرمانه شده و در واقع در هر اجتماعی، فقر رابطه مستقیمی با انجام جرایم دارد و در نتیجه افزایش فقر منجر به افزایش جنایت و جرم می‌گردد (Jacobs, 1981, pp12-28).

طبق دستاوردهای پژوهشی اقتصادی در ایران، ارتباط میان جرم و بیکاری نیز رابطه‌ای مستقیم است بصورتیکه هر چه نرخ بیکاری در جوانان سنین ۱۶ سال به بالا بیشتر باشد، نرخ جرم و جنایت نیز به طبع رو به فزونی می‌رود، و از سوی دیگر بررسی‌ها در زمینه ارتباط میزان درآمد با وقوع جرم نشان داده است که در سطوح پایین تر درآمدی، احتمال ارتکاب جرم توسط اشخاص بیشتر است (ابراهیمی، چاکوزهی، ۱۳۹۴، ص ۱۱۴).

طبق نظر اقتصاددانان دیگر بین فقر، نابرابری اقتصادی، بیکاری و تورم ارتباط مستقیمی با جرایم مالی من جمله سرقت وجود دارد (Sjoquist, 1973, pp259-283).

از سوی دیگر بررسی‌های انجام شده در مورد سیاست مالی که از طریق مخارج دولتی ایجاد می‌شود نشان می‌دهد که تورم بر وقوع این امر صحنه می‌گذارد (Teles, 2004, pp1-9).

گروهی دیگر نیز معتقدند که تورم همیشه در بلندمدت و کوتاه مدت، اثر معناداری بر انواع جرایم داشته و طبق بررسی های انجام شده اثر تورم بر ایجاد انگیزه در انجام جرایم حتی بیشتر از تأثیر بیکاری می باشد (ابریشمی، حمید؛ رضایی، زکیه، ۱۳۹۴، ص ۴۱-۷۴).

بر اساس نظر برخی نویسندگان، توسعه اقتصادی بر رفاه اجتماعی مؤثر است زیرا دارای ابعاد اجتماعی نیز می باشد و یکی از اهداف آن، برقراری رونق اقتصادی و عدالت اجتماعی و کاهش نابرابری در جامعه است (شریف زادگان، ۱۳۸۳، ص ۱۲).

تورم و عدم ثبات قیمت ها از دیگر سوی می تواند منجر به کاهش خدمات درمانی شود و بر رشد آن تأثیر منفی داشته باشد به عبارت دیگر، تنها راه بهبود رفاه و یا حتی حفظ سطح کنونی، کنترل شرایط تورمی و بهبود بخشیدن بهره وری اقتصاد کلان است که می تواند از سقوط بیمه شدگان به دهک های پایین جامعه جلوگیری کند (رمضانپور و شیرین کام، ۱۳۸۵، ص ۱۶۶۷).

در یک جامعه آرمانی آنچه به عنوان عدالت اقتصادی مورد توجه است و متبادر به ذهن است، توزیع عادلانه ثروت در میان مردم است، از آنجا که اولین و ساده ترین شیوه بدست آوردن ثروت، کار و فعالیت اقتصادی و تولیدی است، لیکن در خارج از تصور، این امر همیشه رخ نمی دهد به عبارتی سیاست های غلط اقتصادی منجر می شود تا گاهی اوقات هرچه اشخاص در امر شغلی و تولیدی خود کوشا باشند اما متقابلاً به ثروت قابل توجهی دست نیابند.

خوش حساب محسوب می شوند تمام تلاش خود را بر بازپرداخت اقساط در مهلت مقرر بکار می برند.

آنچه که مشهود است این است که میزان رفاه اجتماعی و پیشرفت افراد در جامعه چه از نظر بهداشتی و یا تحصیلات آموزشی و یا از نظر فرهنگی با میزان تورم در جامعه ارتباط دارد به این صورت که هرچه میزان تورم کمتر باشد اشخاص جامعه و شهروندان از امکانات آموزشی، فرهنگی و بهداشتی بیشتری برخوردار خواهند شد چرا که میزان هزینه ای که افراد در این بخش ها صرف خواهند کرد به مراتب کمتر بوده لذا اقبال به بخش های آموزشی، فرهنگی، بهداشتی و نظیر این موارد بیشتر می شود. اما در غیر این صورت شاهد خواهیم بود که در عرصه اقتصادی و اجتماعی، تفاوت ها و نابرابری ها رو به فزونی رفته، چه اینکه گاهی علت این امر را می توان در بخش شغل و تولیدات مشاهده نمود.

با افزایش تورم بسیاری از صاحبان تولیدی های خرد مجبور به تعطیلی می شوند زیرا نمی توانند مواد اولیه خود را تهیه کنند اشخاصی که به عنوان کارگر یا کارمند در آن حرفه مشغول بودند، از کار بیکار خواهند شد، و یا اینکه با توجه به افزایش هزینه ها، درآمد این افراد نسبت به فعالیتی که انجام می دهند ناچیز قلمداد خواهد شد. آنچنان که مشخص و مبرهن است، بهره بردن گروهی خاص در جامعه از امکانات مالی و ... منجر می شود قشر دیگری از جامعه روز به روز آسیب پذیرفته شود و فاصله طبقاتی آن ها روز به روز بیشتر گردد و در پی آن پیامدهایی چون ربا، احتکار، گرانفروشی، عدم پرداخت وجوهی که باید به دولت پرداخت شود، سرقت، ارتشاء و نظیر این موارد در جامعه فزونی گرفته و منجر به بی عدالتی و نابرابری اقتصادی و اجتماعی در بین طبقات

مختلف جامعه می‌گردد و در واقع جامعه به دو گروه مرفهین و مستضعفین تقسیم خواهد شد. زیرا از نظر برخی نویسندگان، عواملی چون تورم سبب کاهش درآمد و یا کاهش بهره‌وری اشخاص می‌شود (طالب، مهدی، ۱۳۶۸، ص ۱۵۰) چرا که یکی از مولفه‌های اصلی عدالت که دانشمندان به آن توجه دارند، دادن حق به صاحبان حق است.

اعتبارسنجی مدنی علاوه بر مبارزه با فساد و ناامنی در جامعه می‌تواند بوسیله شفاف و ثبت اقدامات و رفتار اشخاص و ایجاد یک کارنامه اعتباری برای افراد جامعه در امور سیاسی و اداره امور جامعه نیز تأثیرگذار باشد. به عنوان مثال اشخاص تحصیلکرده، پژوهشگران و اساتید دانشگاه و پزشکان با اشخاصی که از سواد کافی برخوردار نیستند، برابر نیستند. و مسلماً امتیاز اعتباری این اشخاص بسیار بالاتر از آحاد افراد جامعه است. لذا در صورتی که انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی و ... براساس امتیاز اعتباری رأی دهندگان انجام شود، نتایج انتخابات بسیار متفاوت خواهد بود.

همین امر در امور اقتصادی نیز جریان دارد، بعنوان مثال، رتبه اعتباری صاحبان صنایع و مشاغل اقتصادی همچون تجار و ... دارای امتیازی بالاتر از سایر افراد دیگر هستند، فلذا در صورت نظرسنجی از آنها، امتیاز آن‌ها از عموم بیشتر است. چرا که تجربه کافی در این امور دارند و اقتصاد کشور را به بهترین صورت اداره خواهند نمود.

از دیگر مزایای اعتبارسنجی می‌تواند اعطای تسهیلات و امتیازات تحصیلی به افراد خانواده‌های کم‌ریسک و با امتیاز بالا شود. امکان بهره‌بردن دانش‌آموزان با استعداد بالا و امتیازات بالا از امکانات آموزشی بیشتری بهره‌مند شوند و نیز در انتخابات رشته تحصیلی و دانشگاه مورد تحصیل و یا حتی در درجه مدرسه مورد نظر وجود دارد. به این منظور که هر چه امتیاز محصل و خانواده اش بیشتر باشد به تبع مدارس با درجه بالاتر را برای تحصیل انتخاب می‌کند.

همین امر می‌تواند حتی در مورد مسافرت و امکانات سفر، درجه تور مسافرتی و یا درجه هتل و حتی درجه وسیله حمل و نقل مؤثر باشد. هر چه امتیازات اشخاص بالاتر باشد افراد می‌توانند از امکانات بیشتری بهره‌مند شوند.

علاوه بر این اعتبارسنجی و اعطای امتیازات اعتباری حتی در اداره امور جامعه نیز مؤثر است؛ بدین صورت که در همان اوان ثبت نام نامزدهای انتخاباتی اشخاص به عنوان نامزد نهایی تعیین می‌شوند که از امتیاز بالاتری برخوردار باشند. لذا زمان به حد قابل توجهی کنترل خواهد شد.

طبق پژوهش انجام شده در بعضی سایت‌ها، بکارگیری سیستم‌های اعتبارسنجی بر زندگی افراد تأثیرات مثبت و منفی داشته است که تأثیرات مثبت آن عبارتند از: تقلیل تقلب و هویت‌های جعلی، شناخت بهتر اشخاص، تسهیل و بهبود بخشیدن در تصمیم‌های مؤسسات اعتباری و شرکت‌های ارائه‌دهنده تسهیلات چه از نظر مالی

و چه از نظر تحصیلی و نظیر این موارد، ایجاد عدالت و امتیازدهی در موارد مختلف، تقلیل ریسک در مؤسسه تسهیلات دهنده، برقراری امنیت سیاسی و اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی جامعه.

باید توجه داشت هر سیستم و قانونی که جدید پایه گذاری می‌شود، احتمال نقص نیز دارد از نقایص سیستم اعتبارسنجی نیز مواردی است چون تبدیل جامعه به جامعه ای توتالیتری، امکان و احتمال سرقت و افشای اطلاعات توسط هکرها، ایجاد اختلال و اشتباه در ثبت اطلاعات شهروندان، ورود به حریم شخص اشخاص بوسیله اطلاعات جمعی که در مورد اشخاص وجود دارد، احتمال جعل و تصرف و تغییر عمدی اطلاعات اشخاص، اختلالات سیستمی.

۲- قاعده فقهی عدالت

عدالت از نظر معنی واژگانی تعاریف بسیاری دارد از نظر راغب اصفهانی «عدالت به معنای مساوات و برابری» (الراغب الأصفهانی، ۱۳۷۵، ص ۵)؛ برخی نیز بر این باورند که عدل میانه روی در امور است (القیومی، بی تا، ص ۳۹۶) و طریحی گفته «عادل کسی است که همه چیز را در موضع خودش قرار می دهد» (الطریحی، ۱۴۱۶، ج ۳، ص ۵۰).

در کتاب غررالحکم و دررالکلم آمده است، عدالت از جمله مفاهیمی است که در همه اعصار مور توجه بوده و تفسیرهای مختلفی در تاریخ جوامع انسانی به خود دیده است و مکاتب گوناگون هر یک به فراخور حال، در صدد ارائه تعریفی از عدالت، تبیین ابعاد، راه های تحقق و چگونگی مبارزه با بی عدالتی هستند؛ و یکی از مهم ترین اهداف فعالیت های خود را دستیابی به عدالت اعلام می دارند (تمیمی آمدی، ۱۳۹۵، ص ۷۵).

بر اساس آموزه های اسلامی، عدالت موجب حیات و بقای احکام و سبب بی نیازی مردم می شود و پیوند دهنده انسان ها در داخل اجتماع و عامل انسجام است و عدم وجود آن باعث فروپاشی نظام و اجتماع می گردد که موید آن بیان امیر مومنان علی (ع) است که ملاک حکمرانی صحیح را اجرای عدالت دانسته اند.

از آن جایی که در متون اسلامی کمتر موضوعی به اندازه عدالت مورد توجه قرار گرفته است؛ و فوری ترین هدف تشکیل نظام اسلامی، استقرار عدالت و قسط اسلامی بیان شده است؛ توجه به مسئله عدالت اقتصادی امری حیاتی است و برای رصد اقتصاد به سمت وضعیت عادلانه مطلوب و همچنین علامت دهی و ارائه طریق برای وصول به این مهم، تدوین شاخصی برای تبیین عدالت اقتصادی، اجتناب ناپذیر می باشد.

مفهوم عدالت و موضوعاتی که به این مقوله نزدیک تر است در همه دوره های زمانی یکی از موضوعات مهم مدنظر سیاستگذاران حکومتی بوده است؛ و از زمان پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون و تمام دولت های پس از انقلاب با هر زمینه فکری و سیاسی بر تحقق عدالت اجتماعی و اقتصادی تاکید ویژه داشته اند و برای نیل به این مهم هزینه های گزافی را متحمل شده اند.

اسلام اهمیت خاصی به عدالت داده و آن را در تار و پود جامعه و در مسائل حقوقی، اجتماعی و خانوادگی و اقتصادی شرط اساسی دانسته است. اهمیت این امر در احادیث و روایات معصومین به خوبی آشکار است؛ پیامبر

گرامی اسلام(ص) میفرمایند که «یک ساعت عدالت از هفتاد سال عبادتی که روزهای آن روزه و شب های آن را احیا بداری بهتر است» و نیز امام صادق (ع) می‌فرمایند «دعای رهبر عادل هرگز رد نمی‌شود» (اصفهانی، ۱۳۷۶، ۱۶۸).

عدالت بعنوان یک مفهوم جامع و همه جانبه در اداره ی یک نظام اجتماعی، برای اولین بار در تاریخ از طرف امام علی (ع) پایه گذاری شد. از دیدگاه آن امام عدالت همه ابعاد اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و اداری را در بر دارد. ایشان تنها متفکری بود که به این دیدگاه جنبه عملی داد و بعنوان رئیس یک حکومت و یک جامعه وسیع چند ملیتی نظریات عدالت اجتماعی را در چارچوب دین مبین اسلام جامه عمل پوشانید.

امام علی (ع) هنگامی که به حکومت رسید؛ برقراری مساوات اقتصادی در توزیع بیت المال را اولین شرط اساسی در حکومت خود اعلام می‌نماید. در اسلام اجرای عدالت نه تنها درباره دوست و در حال طبیعی بلکه درباره دشمن و در حال جنگ نیز مورد سفارش است. همچنین در قرآن به صراحت اعلام می‌شود که «ولایجرمنکم شأن قوم الا تعدلوا»^۸، «دشمنی با ملتی شما را به ب عدالتی وادار نکند».

امام علی(ع) اهمیت عدالت را بازیچه قدرت و سیاست نمی داند؛ به گونه ای که قدرت و سیاست را بیرون از عدالت نمی خواهد؛ عدالت علوی، عدالتی فراطبیعی است؛ به این معنا که باید همه انسان ها، بخاطر انسان بودنشان و بدون نظر به منزلت‌های اجتماعی آنان، به گونه ای برابر رفتار شود. با نگاهی به سخنان آن حضرت درباره عدالت می‌بینیم سخن با عمل، برابر و ترازو است.

حضرت علی (ع) دست پرورده‌ی قرآن است؛ در ترازوی عدالت حضرت، پوست جویی از دهان موری به ستم ستانده شود، از تمام جهان سنگین تر است. حکومت ایشان نمونه بارز عدالت و عدالتخواهی بود.

برپایی عدالت از مهمترین اهداف دولت اسلامی است؛ جامعه ای که در مسیر عدالت حرکت نکند ارزش ها در آن واژگون می‌گردد و ضد ارزش ها حاکم می‌شود؛ در اندیشه و حکومت حضرت علی (ع) همه ارزش ها در گرو عدالت است؛ اگر در جامعه ای عدالت رنگ ببازد همه ارزش ها رنگ می‌بازد. همه ارزش ها در گرو عدالت رشد می‌کند و شکوفا می‌شود با مدیریت صحیح و تحقق عدالت اقتصادی، دیگر نیازمند و گرفتاری پیدا نخواهد شد و جامعه برای حرکت به سمت تعالی سوق پیدا خواهد کرد.

به نظر صاحب کتاب الحیاه در نظام اسلامی «عدالت» اصلی ثلثت و حاکم بر همه اصول و فروع دیگر می‌باشد؛ در جهان بینی اسلامی، آفرینش برپایه عدل استوار است؛ و نظام تشریح نیز همسو با نظام تکوین، بر همین اصل پایه ریزی شده است (حکیمی و همکاران، ۱۳۹۵، ج ۶، ص ۴۳۰).

شهید مطهری در این باره می‌گویند در قرآن از توحید گرفته تا معاد، از نبوت گرفته تا امامت و زعامت و از آرمان های فردی گرفته تا هدف های اجتماعی، همه بر محور عدل استوار شده است؛ عدل قرآن همدوش توحید،

^۸ . سوره مائده آیه ۸

رکن معاد، هدف تشریح نبوت، فلسفه زعامت و امامت، معیار کمال فرد و مقیاس سلامت اجتماع است (مطهری، ۱۳۶۹، ج ۱، ص ۶۱).

معنای آیه هفتم سوره زلزال و بسیاری از آیات مشابه محور نظام های سنجش اعتبار و اعتبارسنجی کنونی است. آنچه که در بهره مندی افراد از خدمات مالی نقش موثری ایفا می نماید در واقع عملکرد و رفتار گذشته آنان است.^۹

عدالت لازمه و زیربنای جامعه اسلامی است؛ عدالت باید وجود داشته باشد تا مردم به طبقات مختلف تقسیم نشوند؛ و همه در جامعه از بهره مساوی برخوردار شوند؛ اگر جایی نیاز است که تخصیص مالی قرار بدهیم تخصیص اعتباری، حتی شغلی؛ برای اینکه عدالت در جامعه اجرا شود و افراد صحیحی روی کار باشند، ما نیازمندیم که یک پروسه‌ی تحقیقاتی وسیعی را جهت شناسایی اشخاص غنی و فقیر، متخصص و غیر متخصص، خوش حساب یا بد حساب، عادل و فاسق و غیره انجام دهیم و متناسب با تحقیقات انجام شده اقدام به بذل تصمیم نماییم.

نتیجه گیری

برپایی عدالت اجتماعی و اقتصادی به عنوان یکی از اصول اساسی دین اسلام در جامعه اهمیت بسیاری دارد. واضح است در صورتی که افراد به صورت نامتناسب از امکانات جامعه بهره مند باشند با اصل عدالت سازگار نیست. به این معنی که بهره مندی برابر تبهکاران و افراد درستکار و محسن در جامعه از امکانات و تسهیلات رفاهی و... متناسب با اصل عدالت نیست. اصل عدالت می طلبد که افراد قانونمدار از مزایای بیشتری نسبت به اشخاص هنجارشکن و قانون گریز بهره ببرند. طرح اعتبارسنجی مدنی تا حد بسیاری در راستای نیل به عدالت اجتماعی و اقتصادی مفید واقع شد زیرا در اجرای طرح مذکور، شخصی که دارای رتبه بندی اعتباری با درجه بیشتری است، از امکانات رفاهی بیشتری بهره مند خواهد شد؛ به عنوان مثال در امر بیمه،

^۹ www.farsnews.com رجوع شود به دیدگاه/الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت (۲۷ آبان ۹۳)

اشخاصی که اطلاعات ورزشی آن‌ها به عنوان ورزشکار در باشگاه‌های ورزشی ثبت شده باشد و یا اشخاصی که چکاپ‌های سالیانه را در موعد مقرر خود انجام می‌دهند و به نوعی در راستای حفظ سلامت خود می‌کوشند، از تخفیفات بیمه‌ای بهره‌مند خواهند شد و در مقابل افرادی که نسبت به سلامت خود بی‌اهمیت هستند، از این تخفیفات بهره‌مند نمی‌شوند. البته باید دانست همانگونه که قبلاً نیز مطرح شد گستره امر اعتبارسنجی بسیار فراتر از امور بیمه و مثال‌های یاد شده می‌باشد. لذا نیکوست اینگونه متذکر شد که در صورت اجرایی شدن طرح اعتبارسنجی مدنی، منابع جامعه براساس استحقاق در اجتماع توزیع خواهد شد و این امر مبنای برقراری عدالت اجتماعی و اقتصادی خواهد بود.

از آنجایی که وضعیت اقتصادی و رفاه اجتماعی ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند، بهتر است براساس فقه اسلامی قوانین اعتبارسنجی اقتصادی ایران نیز بازنگری شود. زیرا ایران یک کشور اسلامی است و تمامی قوانین آن بر پایه فقه و احکام اسلام نگاشته شده است. چرا که با وجود اعتبارسنجی و سیستم جامع بانک اطلاعاتی شهروندان در دست ارگان‌های مرتبط، هنوز برابری و عدالت، به آن صورت که شایسته است در جامعه فراگیر نشده است و همچنان پرونده‌های مالی و اقتصادی در دادگاه‌ها و محاکم قضایی به وفور به چشم می‌خورد و چه نیکوست در این زمینه، پژوهش و بررسی‌های بیشتری انجام شود تا به عدالت مدنظر در جامعه برسیم. همچنین باید معیارهای اعتبارسنجی دقیقاً طبق مسائل و احکام فقهی انتخاب شوند تا تمام اقشار جامعه بتوانند از خدمات مالی بهره‌مند شوند. چه اینکه با تغییر معیار می‌توان از تولیدی‌های خرد و کوچک جامعه نیز حمایت نمود و به تبع آن مخترعین جدید نیز به همراه اختراعاتشان پا به منصفه اقتصاد می‌گذارند زیرا عمده مشکلاتی که سبب می‌شود نوآوران جوان و کارآفرینان جوان از اقدام به فعالیت، اختراع و یا ادامه آن منصرف شوند، عدم حمایت‌های مالی است اگر اعتبارسنجی بصورتی کاملاً اسلامی انجام شود، به نظر می‌رسد تا حد بسیاری از این اشخاص از حمایت‌های مالی بهره‌مند شوند، در پی آن ایجاد فعالیت‌ها و کارگاه‌های جدید هرچند کوچک به کاهش میزان نرخ بیکاری در جامعه منجر خواهد شد، زیرا اکثر متخصصین را در رشته‌های مختلف می‌توانند با افزایش مشاغل به شغل مورد نظر خود برسند و در نتیجه رضایت عمومی بالاتر خواهد رفت. از سوی دیگر با برقراری عدالت اجتماعی به تبع انگیزه وقوع جرم نیز به شدت کاهش خواهد یافت و چه بسا بسیاری از پرونده‌های جاری در محاکم و جرایم مختلف کاهش می‌یابد. علاوه بر موارد مذکور، همانطور که بیان شد، بر طبق این سیستم، افراد سعی می‌کنند هرروز قانونمدار تر از روز پیش عمل نمایند تا از رتبه اعتباری آن‌ها کاسته نشود و بتوانند از مزایای بیشتری در جامعه برخوردار باشند، چه اینکه بهره‌مندی از مزایا و امکانات رفاهی جامعه، وابسته به رتبه اعتباری شخص است، فلذا هر شخصی تلاش خواهد نمود که با حفظ قانون و احترام به هنجارهای جامعه و حسن رفتار خود در اجتماع، رتبه اعتباری خود را بالاتر برده تا از امکانات بیشتری بهره‌مند گردد. این امر، خود منجر به بهبود اجتماع و افزایش امنیت و آرامش در جامعه خواهد شد.

منابع

- قرآن کریم
- ۱- ابراهیمی، مهرزاد و چاکرزه‌ی، عبد الوهاب (۱۳۹۴) ارتباط میان نرخ جرم و جنایت با تورم و بیکاری در ایران، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال چهارم، پاییز، شماره ۲، صفحات ۱۱۳-۱۲۷.
- ۲- ابریشمی، حمید و رضایی، زکیه (۱۳۹۴) بررسی اثر تجربی تورم بر جرایم در ایران، فصلنامه مجلس و راهبرد، پاییز، دوره ۲۲، شماره ۸۳، صفحات ۴۱-۷۴.

- ۳- اصفهانی فیض الاسلام، علی نقی (۱۳۷۶)، *الصحیفه السجادیه* / ترجمه و شرح فیض الاسلام، چاپ دوم، تهران، انتشارات فقیه.
- ۴- بهارلو، ناهید؛ امین بیدختی، علی اکبر و محقق‌نیا، محمدجواد (۱۳۹۵) مقایسه مدل بهینه رگرسیون لجستیک چندگانه و باینری برای رتبه‌بندی اعتباری مشتریان حقیقی بانک رفاه کارگران، فصلنامه پژوهشنامه اقتصادی، زمستان، دوره ۱۶، شماره ۶۳، صفحات ۱۴۷-۱۶۶.
- ۵- بهمنی، محمود؛ بهمن محمد (۱۳۸۷) بانکداری داخلی (۱) تجهیز منابع پولی، چاپ شانزدهم، تهران، انتشارات موسسه عالی بانکداری ایران بانک مرکزی.
- ۶- تیمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد (۱۳۹۵) *غرر الحکم و درر الکلم*، مترجم: محمدعلی انصاری، چاپ اول، قم، ناشر: امام عصر (عج)، تعداد صفحات ۹۵۲.
- ۷- جلیلی، محمد (۱۳۸۷) مبانی نظری سنجش اعتبار: تئوری اطلاعات نامتقارن، نخستین همایش بین المللی نظام سنجش اعتبار (گزارشگری، امتیازدهی، رتبه‌بندی اعتباری در بانک و بیمه)، شماره ۱، صفحات ۱۳-۲۴.
- ۸- جلیلی، محمد؛ خدائی وله زقزقند، محمد و کنشلو مهدیه (۱۳۸۹) اعتبارسنجی مشتریان حقیقی در سیستم بانکی کشور، مجله مطالعات کمی در مدیریت، زمستان، شماره ۳، صفحات ۱۲۷-۱۴۸.
- ۹- حکیمی، محمد؛ حکیمی، محمد رضا، حکیمی علی (۱۳۹۵) *الحیاه*، مترجم احمد آرام، تهران، چاپ هشتم، انتشارات دلیل ما، جلد ۶، تعداد صفحات ۷۸۰. [۱۲ جلدی].
- ۱۰- حیدرپور، فرزانه و کارذبحی مصطفی (۱۳۸۸) طراحی الگویی جهت اعتبارسنجی مشتریان حقوقی بانک با استفاده از معیار 5C، مجله مطالعات مالی، تابستان، دوره ۲، شماره ۲، صفحات ۱۳۸-۱۵۴.
- ۱۱- راعی، رضا و ابوزر، سروش (۱۳۹۱) اعتبارسنجی مشتریان حقوقی کوچک و متوسط بانک ها با استفاده از مدل لوجیت و پروبیت، فصلنامه پژوهشنامه اقتصادی، بهار، دوره ۱۲، شماره ۴۴، صفحات ۱۳۱-۱۴۵.
- ۱۲- الراغب الأصفهانی، أبی القاسم الحسین بن محمّد (۱۳۷۵ش) *المفردات فی غریب القرآن*، تحقیق صفوان عدنان داوودی، ذوی القربی، قم (۱۴۱۶ق=۱۹۹۶م).
- ۱۳- رمضانپور، اسماعیل، شیرین کام، فریدون (۱۳۸۶)، *جهانی شدن اقتصاد: مبانی و شاخص‌ها*، ششمین همایش مراکز تحقیق و توسعه صنایع و معادن، تعداد صفحات ۲۱.
- ۱۴- زمانی فراهانی، مجتبی (۱۳۸۸) پول و ارز بانکداری، چاپ چهاردهم، تهران، انتشارات ترم، تعداد صفحات ۴۰۰.
- ۱۵- شاکری، عباس؛ مؤمنی، فرشاد؛ خادم عزیزاده، امیر و موسوی مخزن، سید هادی (۱۳۹۸) درآمدی بر شاخص ترکیبی عدالت اقتصادی با رویکردی اسلامی، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، تابستان، دوره ۱۹، شماره ۷۴، صفحات ۵-۳۳.
- ۱۶- شریف زادگان، محمد حسین (۱۳۸۳) *راهبردهای توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی*، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، دوره ۶، شماره ۲۴، صفحات ۹-۳۰.

- ۱۷- شکوهی، مجید (۱۳۹۲) نگاهی به وضعیت مرکز اعتبارسنجی در اروپا، مجله بانکداری الکترونیک، سال پنجم، شماره ۴۱.
- ۱۸- طالب، مهدی (۱۳۶۸) تامین اجتماعی، چاپ اول، تهران، انتشارات بنیاد فرهنگ رضوی.
- ۱۹- الطریحی النجفی، فخرالدین (۱۴۱۶ق) مجمع البحرين، چاپ اول، تهران، کتابفروشی مرتضوی.
- ۲۰- فلاحزاده، علی محمد؛ ابراهیمی، محمود و افشار، سجاد (۱۳۹۵) اعتبارسنجی اقتصادی از منظر حقوق عمومی، دو فصلنامه دیدگاه های حقوق قضائی، دوره ۲۳، شماره ۷۳ و ۷۴، صفحات ۱۰۱-۱۲۶.
- ۲۱- الفیومی، أحمد بن محمد (بی تا) المصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر للرافعی، الموضوع : اللغه، الناشر منشورات دار الرضی.
- ۲۲- الکلینی الرازی، اَبی جعفر محمد بن یعقوب بن اسحاق، (۱۴۰۷ق) الاصول من الکافی (ط-الاسلامیه)، چاپ اول، تهران، دارالکتب الاسلامیه. [۸جلدی].
- ۲۳- مطهری م (۱۳۶۹) مجموعه آثار استاد مطهری جلد ۱، چاپ اول، تهران، صدرا.
- ۲۴- الموسوی الخمینی، روح الله (۱۳۸۹ش) صحیفه امام، چاپ پنجم، مطبعه موسسه العروج، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره). [۲۲ جلدی].
- ۲۵- نصیری اقدم، علی؛ حسینی سید محمد رضا و قودجانی اصلان (۱۳۹۲) مبانی اقتصادی و حقوقی سنجش اعتبار، چاپ اول، تهران، نشر مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- ۲۶- والی نژاد، مرتضی (۱۳۸۳) نقش وظایف نظام و نهادهای مالی بانک ها در اقتصاد، ماهنامه بانک و اقتصاد، شماره ۴۷، صفحات ۴۴-۴۷.

- 27- Jacobs, D (1981) Inquality and economic crime, sociology and social research, 6:pp12-28.
- 28- Mays, E(1995) H\ Handbook of Credit Scoring, Chicago, Global Professional Publishing.
- 29- Rossler, Beate(2005) The Value of Privacy. Combridge, Pogity Press.
- 30- Sjoquist.D (1973) property crime and economic behavior: some empirical results, American Economic Review, 1:pp259-283.
- 31- Teles,Vladimer K(2004) The Effects of Macroeconomic Policies on Crime, Economic Bulletin, 11(1): pp 1-9.
- 32- Thomas Lyn C.& Edelman, David B. Crook Jonathan N(2004) Readings in Credit Scoring. Foundations, Developments, and Amis, Oxford: Oxford University press.
- 33- www.farsnews.com